

Akcijski načrt novega modela upravljanja

Matavun, april 2023

Kazalo vsebine

Kazalo vsebine

1. Uvod	3
2. Ekosistemske storitve z največjim potencialom v Biosfernem območju Kras	3
3. Odbor za sonaravni razvoj	4
4. Akcijski načrt z opredeljenimi cilji, aktivnostmi in časovnico	6

1. Uvod

Nov participativni model upravljanja temelji na ekosistemskih storitvah in prilagajanju na podnebne spremembe. V okviru študije, izvedene na Biosfernem območju Kras, so bile opredeljene ekosistemske storitve z največjim potencialom za razvoj naravi prijaznega poslovnega modela. Ta model hkrati omogoča obnovo mokrišč in travnikov, prilagoditve na večje suše in ostale ekstremne dogodke, ter ponuja priložnost za zelene zaposlitve.

Nov model se v praksi udejanja preko Odbora za sonaravni razvoj (v nadaljevanju Odbor), ki kot eno izmed delovnih teles deluje na Biosfernem območju Kras, ter preko pilotnih aktivnosti v okviru projekta ReNature.

V nadaljevanju so najprej predstavljene ekosistemske storitve z največjim potencialom na Biosfernem območju Kras. Sledi predstavitev koncepta delovanja Odbora za sonaravni razvoj, dokument pa se zaključi z akcijskim načrtom.

2. Ekosistemske storitve z največjim potencialom v Biosfernem območju Kras

V okviru projekta ReNature smo vrednotili nekatere ekosistemske storitve (v nadaljevanju ES) Biosfernega območja Kras, na podlagi izbora s strani različnih deležnikov (lokalni prebivalci, kmetje in podjetniki, upravjalci, raziskovalci). Dodatno smo izvedli tudi raziskavo kulturnih in oskrbovalnih ES z oceno skupne ekonomske in biofizične vrednosti, s poglobljenimi intervjuji, kratkimi anketami kartiranja ES in groženj, in participativno delavnico kartiranja ES in groženj, uporabljena je bila metoda »PP GIS«.

V raziskavi so se kot najpomembnejše izkazale ES, ki zagotavljajo **hrano in vodo** (oskrbovalne ES), **habitati** za prostoživeče živali in rastline (regulacijske ES), **rekreacija** in **estetske** vrednosti ter **kulturna** krajina, ki je neobhodno povezana z naravnimi danostmi (kulturne ES). Vse te ES so potencialno ogrožene zaradi globalnih sprememb, kot so sprememba klime, suše, požari, poplave, onesnaženost, ki se kažejo kot posledice na lokalni ravni.

Drug pomemben vidik so pogosto neustrezne politike in upravljanje s pristopom odločevalcev »od zgoraj navzdol«, kar se kaže kot pomanjkanje sodelovanja med odločevalci in lokalnim prebivalstvom. Pogosto se daje prednost različnim investicijam (»kapitalu«), ki prevladajo nad željami prebivalcev in nad ohranjanjem naravne in kulturne dediščine. Hkrati so kot grožnje prepoznane nekatere neustrezne prakse v gozdarstvu in kmetijstvu; pomanjkanje valorizacije narave in kulturne krajine, izguba povezanosti z naravo zaradi sodobnega načina življenja.

Preliminarni rezultati raziskav vseeno kažejo na trenutno še močno povezanost tukaj živečih ljudi z naravo in domačim krajem in poudarjen pomen **celovitega varovanja naravne in kulturne dediščine** za prihodnje generacije, ekosistemske storitve in

trajnostno prihodnost biosfernega območja. Ljudje so kot pomembne prepoznali tako oprijemljive vrednote narave: materialne dobrine, ki jih dobimo iz narave ali pa naravne danosti omogočajo njihovo pridelavo (pridelava in nabiranje hrane, vodni viri, les), biodiverziteta, raznolike značilnosti pokrajine (kraške oblike, ekosistemi, mozaičnost) kot tudi neoprijemljive vrednote (estetska vrednost, zdrava narava, možnost za rekreacijo).

Na tem območju izjemno cenijo **kulturno krajino**, torej nekaj, kar je v stoletjih in tisočletjih bivanja oblikoval človek v sodelovanju z naravo. Pri tem je izpostavljen pomen ohranjanja lokalne proizvodnje, kmetijstva in čebelarstva (avtohtone pasme in sorte), ki slonijo ravno na dejavnostih lokalnih prebivalcev v naravi (proizvodnja na kmetijah, predelava, prodaja). Iz tega seveda izhajajo tudi drugi vidiki kulturne dediščine, kot so tradicionalne jedi (iz avtohtonih sestavin), vaški običaji, ki so povezani z dogajanjem v naravi, tradicionalna gradnja (npr. suhozidi, mlini).

Poudarjena je bila tudi »narava kot učiteljica / učilnica«. Torej je pomembno razvijati tudi aktivnosti, ki bodo mlajšim generacijam, a tudi odraslim, približali tudi manj znane vidike narave, morda manj prepoznane in bolj skrite vrste, življenjske prostore, življenjske cikle.

Naravne danosti so podlaga tudi za sonaraven in trajnostni turizem, saj so na tem območju pomembne ravno estetske in krajinske vrednote, z možnostmi za rekreacijo in za izobraževalni/naravoslovni turizem. Zanimive so različne pohodne poti, ki poleg športnih izzivov, ponujajo tudi estetske užitke ob pogledu na tradicionalno gojeno kulturno krajino (preplet travnikov, polj in sadovnjakov) in neokrnjeno naravo na drugi strani (npr. gozdovi). Tudi značilni vodni viri (predvsem kali) so primer prepleta kulturne dediščine (tradicionalni načini gradnje, rabe in vzdrževanja) in narave (zadrževanje vode; življenjski prostor ogroženih avtohtonih vrst živali in rastlin) ter jih lahko vpeljemo kot učilnice v naravi. V tem smislu bi bilo pomembno razvijati in promovirati tudi različne naravoslovne učne poti, predvsem na podlagi poznavanja lokalnega okolja. Tako lahko razvoj turizma pomaknejo od prepoznanih (in pogosto preveč obleganih) znamenitosti, npr. v zavarovanih območjih, muzejih, v manj znana območja izven teh krajev.

Zdi se, da bi bilo pomembno ohranjati povezanost z naravno in kulturno dediščino že pri najmlajših, mogoče z metodo »odprte učilnice«, ki so jo prebivalci omenjali, ker otroci imajo že prirojeno zanimanje, samo spodbuditi jih je treba k dejavnostim v (gojeni ali divji) naravi. Z drugačnimi pristopi bi lahko na podoben način vplivali tudi na mlade zaposlene, ki so dandanes obremenjeni s službo, pogosto izven kraja bivanja. S pobudami iz lokalnega okolja, ki bi temeljile na povezavah prebivalcev (različnih deležnikov), bi se morda dalo ustaviti vsaj nekatere negativne spremembe, ki se dogajajo na biosfernem območju. Na tej podlagi bi se s pristopom »od spodaj navzgor« lahko vplivalo tudi na spremembe na pri odločevalcih.

3. Odbor za sonaravni razvoj

Odbora za sonaravni razvoj (v nadaljevanju Odbor), je bil ustanovljen z namenom

spodbujati aktivnosti, ki prispevajo k sonaravnem razvoju območja in pomagajo ohranjati ali izboljšati stanje narave in kulturne dediščine. Pri odločanju o naboru aktivnosti, ki se bodo izvajale na območju, Odbor izhaja iz prej predstavljene analize ekosistemskih stroitev z največjim potencialom, poleg tega pa spremlja poslovne prakse na vplivnem območju, skrbi za povezovanje in promocijo ponudnikov, ter za njihovo izobraževanje in usposabljanje.

V Odbor se vključujejo vsi zainteresirani deležniki z Biosfernega območja Kras, ki se razteza na območju občin Divača, Hrpelje-Kozina, Pivka in Ilirska Bistrica. Na prvi seji Odbora je bil izmed prisotnih članov izvoljen predsednik za dobo 5 let. Po tem obdobju se predsednik voli ponovno izmed prisotnih članov Odbora. Naloge predsednika so, da sklicuje in vodi sestanke Odbora, pripravi letno poročilo o delovanju ter koordinira pripravo Akcijskega načrta Odbora in njegovo predstavitev Javnemu zavodu Park Škocjanske jame (v nadaljevanju JZ PŠJ). V primeru odsotnosti predsednika za opravljanje nalog pooblasti drugega člana Odbora.

4. Akcijski načrt z opredeljenimi cilji, aktivnostmi in časovnico

Po participativnem pristopu z vključevanjem lokalnih deležnikov in članov Odbora, ter ob upoštevanju rezultatov študije o ekosistemskih storitvah, so bili opredeljeni naslednji cilji:

1. Cilj: Sonaravni razvoj Biosfernega območja Kras
2. Cilj: Izboljšanje stanja naravne dediščine
3. Cilj: Izboljšanje stanja kulturne dediščine
4. Cilj: Spremljanje poslovnih praks na Biosfernem območju
5. Cilj: Povezovanje in promocija ponudnikov Biosfernega območja
6. Cilj: Izobraževanje in usposabljanje na področju trajnostnih poslovnih praks

Na podlagi opredeljenih ciljev v nadaljevanju sledi akcijski načrt z opredeljenimi aktivnostmi, terminskim okvirjem in pričakovanimi rezultati.

Cilji, ki jih aktivnost podpirajo	Aktivnost	Terminski okvir	Pričakovani rezultati
5.	Sodelovanje Odbora pri preoblikovanju koncepta dogodka Dan biosfernih območij.	10/2023	Prenovljen concept izvedbe Dneva biosfernega območja, ki omogoča učinkovitejšo predstavitev lokalnih ponudnikov.

4., 5.	Vzpostavitev skupne liste kontaktov deležnikov z območja	03/2023	Vzpostavljena lista kontaktov za medsebojno obveščanje, lista se po potrebi dopolnjuje.
1., 4., 5.	Spodbuditi razvoj in ponudbo doživetij na biosfernem območju	12/2024	Razvoj novih doživetij, okrepljeno sodelovanje in povezovanje ponudnikov in raznih institucij.
1., 5., 6.	Krepitev sodelovanja in ogled dobrih praks	04/2023	Izvedena celodnevna strokovna ekskurzija v Triglavski narodni park 17. 4. 2023.
1., 2., 3., 5.	Skupno srečanje vseh odborov, ki delujejo na Biosfernem območju Kras	10/2023	Izboljšanje razumevanja o delovanju odborov, temelj za medsebojno sodelovanje.
4.	Priprava videoklipov o ponudnikih Biosfernega območja Kras	05/2024	Promocija ponudnikov Biosfernega območja, ki delujejo po trajnostnih načelih.
2.	Vzpostavitev Učne poti slovenskih avtohtonih pasem na Vremščici	12/2023	Vzpostavljena učna pot za ozaveščanje obiskovalcev o pomenu avtohtonih pasem živali.
5., 6.	Predavanja za deležnike na temo trajnostih pristopov v turizmu in ostalih dejavnostih.	1/2024	Dvig usposobljenosti deležnikov za vključevanje trajnostnih pristopov v poslovne prakse.

2.	Izboljšanje naravnih vrednot in biodiverzitete	2023 - 2024	Obnove kalov, velbanega studenca, travnikov in vosokodebelnega travniškega sadovnjaka.
----	--	-------------	--